

NYE FORVALT- NINGSMODELLER FOR VERDIFULLE LANDSKAP

**Oppsummering og
drøftingsnotat på bakgrunn
av studietur til regionale
naturparker i Frankrike
21. - 25. september 2004**

Fra Queyras regionale naturpark

*Av
Morten Clemetsen,
Bent Aslak Brandtzæg
og Erlig Krogh*

Telemarkforskning-Bø

TF-notat nr 9/2005

 UMB
Universitetet for miljø- og biovitenskap

© Telemarksforsking-Bø 2005
TF-notat nr. 9/2005
ISSN 0802-3662
Pris: kr. 100

Telemarksforsking-Bø
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: 35 06 15 00
Fax: 35 06 15 01
www.telemarksforsking.no

Forord

I et samarbeid mellom forskere fra Norges landbrukshøgskole og Telemarksforskning i Bø, arbeides det med et forskningsprosjekt som blant annet har som siktemål å utrede nye forvaltningsmodeller for verdifulle landskap, der lokal identitet og verdiskaping står sentralt. Prosjektets tittel er "Fra produksjon til konsum" og er finansiert av Norges forskningsråd gjennom programmet "Landskap i endring". Aurland kommune i Sogn og Fjordane inngår som et viktig studieområde for prosjektet.

I Aurland har det gjennom mange år pågått et aktivt utviklings- og utprøvningsarbeid for å koble vern og utvikling av lokalsamfunnet. Kommunen har blant annet gjennom støtte fra Riksantikvaren tatt initiativ til å utrede mulighetene for å etablere en forsøksordning der vern og utvikling integreres planmessig for hele kommunen gjennom frivillige partnerskapsavtaler med forvaltningsmyndigheter på statlig og fylkeskommunalt nivå.

De franske regionale naturparkene har mange interessante elementer i seg som kan vise seg å ha overføringsverdi til norske forhold. På denne bakgrunn ble det lagt opp til en felles studietur til Regionale parker i alpeområdene. Turen ble gjennomført over 4 dager i september 2004. På turen deltok ordfører Olav Ellingsen fra Aurland kommune, Bent Aslak Brandtzæg fra Telemarksforskning-Bø og Erling Krogh og Morten Clemetsen fra Norges landbrukshøgskole.

I den foreliggende rapporten er det samlet inntrykk, erfaringer og refleksjoner fra denne turen. Rapporten vil bli brukt videre i eget forskings- og utprøvningsarbeid, men intensjonen er også å kunne formidle stoffet til aktuelle samarbeidspartnere og til andre områder i landet som er opptatt av de samme problemstillingene.

Aurland, Ås, Bø november 2004.

1. Utgangspunktet; – usikker framtid for norske bygder

Norsk landbruk er under sterkt press blant annet som følge av økt internasjonal konkurranse og reduserte offentlige overføringer. Det legges nå årlig ned ca. 6000 bruk i Norge, først og fremst små bruk i indre og høyereliggende deler av landet. Dette får store konsekvenser for vedlikehold av de rike natur-, kultur-, og landskapskvalitetene som vi finner i disse områdene. Brakklegging, gjengroing og forfall får videre negative konsekvenser for opprettholdelse av bosetting, og grunnlaget for utvikling av næringsvirksomhet knyttet til turisme og reiseliv forringes. Områdene blir dermed også mindre attraktive for lokalisering av annen virksomhet. Man kommer inn i en negativ spiral preget av pessimisme og motløshet.

På den annen side er det mange mennesker som setter pris på de ofte rike miljøkvalitetene som finnes i slike områder. Det er også en god del som ønsker å bosette seg i slike områder, men som møter problemer når det gjelder å få tilgang til å kjøpt landbrukseiendommer. Ofte er dette mennesker som føler sterk tilhørighet til områdene, som ønsker å holde landskapet i hevd, og som ønsker å videreføre lokal kultur og tradisjon.

Vi ser at det er ressurssterke ildsjeler som på egen hånd klarer å utvikle et levebrød i landbruket ved å satse på produkter som kjennetegnes av kvalitet, tradisjon og lokalt særpreg. Det leveres bl.a. produkter av spesiell kvalitet til restauranter og private mottakere. De har gjerne opparbeidet seg en fast kundekrets og har også egne lokale utsalg. De store matvarekjedene har problemer med å ta i mot slike produkter, bl.a. fordi produktene skal være standardiserte og leveres i et volum som gjør at alle butikker kan ha det samme vareutvalget.

Satsing på kvalitet, særpreg og tradisjon gir også grunnlag for utvikling av andre økonomiske aktiviteter relatert til turisme, reiseliv, undervisning, helseforbyggende, rehabilitering osv. Vi har også spesielle opplevelsesgårder hvor det legges vekt på formidling av tradisjon og kultur, og hvor folk inviteres inn for å delta aktivt i gårdens aktiviteter. Det er mange som lykkes med å utvikle ressursene på en ny måte, men det kreves mye arbeid og engasjement. Vi ser også at det er mange som kan tenke seg å gå nye veier, men som er usikre på hvordan de skal klare å realisere sine ideer og som er redde for å mislykkes.

Det offentlige har i dag støtteordninger som skal stimulere til bygdeutvikling og fremme kulturlandskapskvaliteter og utvikling av nye næringer, f.eks. verdiskapingsprogram for matproduksjon. Det er også overført midler fra sentralt til regionalt og lokalt nivå for at det i større grad skal være mulig å rette innsatsen mot regionale og lokale behov. Denne satsingen har imidlertid ikke den kraft og koordinering som trengs for å snu utviklingen i bygdene. Landbruks- og distriktpolitiske målsetninger om opprettholdelse av bosetting, kulturlandskap, biologisk mangfold osv. er fine målsetninger, men som det ikke ligger reelle virkemidler bak.

I andre land finner vi interessante eksempler på at utfordringene i sårbare rurale områder med rike natur- og kulturverdier, sammenliknbare med norske bygder, i langt større grad er integrert i et helhetlig forvaltningssystem. De Regionale Naturparkene, som blant annet er å finne i Alperregionen, har som overordnet mål å bevare og videreutvikle natur, miljø og kultur og samtidig fremme lokal økonomi og bosetting. Vi har sett det som nyttig å utforske overføringsverdien fra franske regionale parker.

2. Formål med reisen

Samle kunnskap og erfaringer fra landskapsforvaltning og småskala næringsutvikling i franske bygder som grunnlag for å drøfte og utvikle nye modeller for forvaltning og utviklingstiltak i lokalsamfunn i Norge.

Konkret vil erfaringene bli brukt til utprøving av en ”regional parkmodell” tilpasset Aurland kommune.

3. Hva er en regional naturpark (RNP)?

Konseptet som ligger til grunn for etableringen av de franske regionale naturparkene ble formet i 1967. Bakgrunnen var et ønske om å legge grunnlaget for en balansert forvaltning av verdifulle landskap med store naturverdier, viktige kulturelle tradisjoner og levende lokalsamfunn. Truslene man så var i hovedsak den massive fraflyttingen fra landsbygda og økt press på landskapet gjennom urbanisering, turisme og store infrastrukturtiltak.

Grunnlaget for etableringen av en RNP ligger i et frivillig og gjensidig samarbeid mellom lokale kommuner og nasjonale myndigheter. Prosedyrene som følges er hjemlet i eget lovverk. Det er etablert i alt 42 RNP i Frankrike. Spennvidden er stor, både når det gjelder landskapstyper og i størrelse og folketall. En av de største, Ballon des Vogues omfatter 3000 km² og 245 000 innbyggere fordelt på 199 kommuner. En av de minste er Queyras med 600km² og 2400 innbyggere i 8 kommuner.

RNP dekker 11% av arealet i Frankrike. Hovedadministrasjonen er plassert i Paris.

RNP-konseptet inneholder 4 hovedelementer:

1. *Et charter*

Avtaledokument gjeldende for en periode på 10 år som fastlegger forvaltnings- og utviklingsmål for parken. Undertegnes av stat, region, departement og kommune.

Charteret er formet som en konkret handlingsplan og inneholder en beskrivelse av hvilke tiltak som bør settes i verk, plan for tiltaket, organisering, ansvar, mulig finansiering etc. Siden 1993 har charteret også inneholdt et plankart som viser ulike forvaltningssoner/tiltak.

2. *Et landskapsområde*

I utgangspunktet defineres et naturlig sammenhengende landskapsområde (terroire) som ytre avgrensning. Dette gjøres av de involverte kommunene selv. Endelig utforming av parkens areal skjer på grunnlag av de kommunene som godkjenner charteret.

3. *Et prosjekt*

En park er organisert rundt en bærende ide, et prosjekt. Prosjektet utformes i fellesskap av involverte parter; region, departement og kommune. Gjennom prosjektet gis det tilgang til økonomisk støtte til gjennomføring av tiltak. Hovedfinansiering av tiltak skjer på region-nivå og EU-nivå.

4. *Et merke*

RNP har et felles merke/logo. Hver park har knyttet et eget kjennetegn til dette merket. Merket brukes aktivt for å markedsføre området og produkter som er utviklet i parken og

fungerer i stor grad som et kvalitetsstempel for god forvaltning av lokal natur – og kulturarv.

Felleslogo for alle 42 franske regionale naturparker

4. Besøk Resau Alpin des Espaces Protegees des Alpes (Alparc), Gap

Møte med :

Arnold Karbacher,

Boris Opolka

Marie Stoeckel

Resau Alpin des Espaces Protegees des Alpes

Micropolis – Isatis

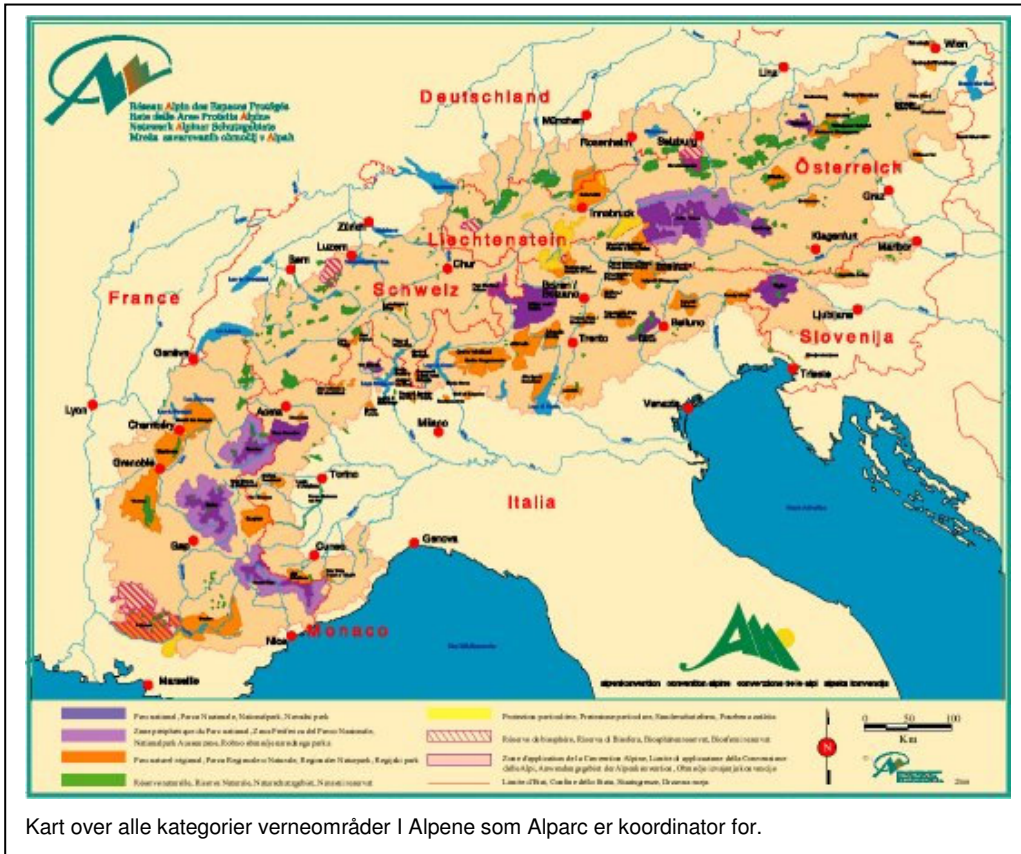
05000 Gap

www.alparc.org

Tél: ++33 / (0)4 92 40 20 00

Alparc er en 9 år gammel organisasjon som ble etablert som følge av at Konvensjonen for Alpeområdene trådte i kraft. Organisasjonen er i stor grad finansiert av det franske miljøverndepartementet.

Konvensjonen gjelder for Alpene som helhet og omfatter landene Frankrike, Italia, Sveits, Østerrike og Slovenia. Organisasjonen betjener til sammen 350 vernede områder med ulik status og areal over 100ha og med egen stab. De vernede områdene omfatter 23% av alt areal i alpene.

Organisasjonens sekretariat er plassert i Gap i region Provence Alpes Cotes d'Azur. Administrasjonen teller ca 8 personer. Deres oppgave er å være et knutepunkt og nettverk mellom verneområder i Alpene.

Faglig utviklingsarbeid for verneområdene i Alpene skjer gjennom 10 komiteer med åpen deltakelse fra personer knyttet til parkene. Komiteene spenner fra vern av enkeltarter og biotoper til forvaltning av kulturarv, tradisjonelle driftsmåter og turisme. Ett viktig tema for tiden er forholdet til ulv i sørøst Frankrike, i grenseområdene mot Italia. Ulven er på veg tilbake i områder som har vært uten i flere generasjoner. (Klar parallell til deler av Norge).

Nettverket er i stor grad opptatt av utviklingsmuligheter for lokalsamfunn i Alpene. I november 2004 skal det blant annet arrangeres et seminar for lokal produktutvikling og varemerkebygging (label). Målgruppen er bønder og parkansatte/besøkkssentre.

Kommentarer til de franske regionalparkene:

- De franske regionalparkene er i hovedsak finansiert gjennom en tredeling; Statlige midler, Region, kommune. I tillegg vil det kunne oppnås en del prosjektstøtte gjennom EU-midler.
- Parkene har en sterk administrasjon. Kontakt og involvering i lokale prosjekter er i stor grad avhengig av vilje og interesse hos ledelsen i parkene.

- ”Les Bauges” parken ble trukket fram som et godt eksempel på samarbeid mellom park og lokalsamfunn. 60 bønder er her involvert i et 5-årig prosjekt for å få i gang markedsføring og direkte salg fra gårdene.
- I ”Luberon” parken er det satt i gang et samarbeid mellom bønder og restauranter for å utvikle og øke produksjon som kan gå direkte til turistene/kunden i området.
- Turistsentrene/kontorene som er etablert i de enkelte parkene er viktige for kommunikasjonen med innbyggerne også.

Råd til Aurland fra Arnold Karbacher

Karbacher har tidligere arbeidet med etablering av regionale parker i Italia. På oppfordring gav han følgende råd i forbindelse med etablering av en mulig park i Aurland:

- Turisme er den viktigste måten å styrke lokal økonomi.
- Satse på kvalitet og identitet, både når det gjelder produkter og landskap.
- ”The image of the people” – arbeide for å få lokalsamfunnet til å identifisere seg med området og de satsingene som man velger. Informasjon og medvirkning i befolkningen.
- Fokuser på en tydelig målgruppe (barnefamilier, ”turboseniorer”, etc)
- Sats på merkevarebygging (labeling) – knytte varemerke og park/landskapsområde sammen
- ”One unit – one message”

5. Regional naturpark Queyras

Møte med:

Guillaume Plagnol. Prosjektleder (antropolog) ”Chef de service Programmes d’Initiatives Communautaires”. Ansvarlig for samarbeid om økonomisk utvikling i parken.

Queyras

Le Bourg- 05 350 Arvieux
 Tel : 04 92 46 88 20 - Fax. 04 92 46 88 29
 email : pnrq@pnr-queyras.fr
 Site Internet : www.pnr-queyras.fr
 Président : M. Pierre BLANC
 Directeur : M. Jean-Yves ASTRUC

Relativt liten park: 600 km² og 2404 innbyggere i 8 kommuner. Parken ble etablert i 1977. Det er i dag 20 ansatte i parken, tilknyttet tre administrasjons- og informasjonskontorer i;

- *Arvieux*, administrasjonssenter,
- *Ristolas*, besøkssenter, utstillinger etc.
- *Guillestre* (som ligger utenfor grensene til parken), som har ansvar for ekstern informasjon, internasjonalt samarbeid og deltakelse i europeiske utviklingsprogrammer (for eksempel Leader+ (EU), Unesco-programmet ”Man and Biosphere”, Interreg 3B (Europarådet))

Det totale budsjettet for parken er på 6 mill. Euro pr år. En vesentlig del av dette er knyttet til prosjekter finansiert av EU (1/3-del) og andre kilder.

Queyras ligger på grensen mot Italia. Tre innfallsporner langs smale, svingete og spektakulære veier. 60 bønder i parken, 25 driver landbruk av noe omfang. Lange håndverkstradisjoner, blant annet treskjæring og møbelsnekring. Det er etablert et ”Maison Artisanant” i Ville Vieille der håndverkere av forskjellige slag har utsalg og verksteder i fellesskap.

Turisme er grunnlag for økonomien i området i dag. 1800 senger, 8000 av dem i 26 hoteller, resten i private overnattinger, uteleieleiligheter (gîtes d'étapes), pensjonater etc. Det satses ikke på masseturisme, men nisjer som passer til området (langrenn, guidede fjellturer etc).

Veien til Guillestre er bare 60 år gammel, før det gikk all ferdsel til fots og på hesteryggen ut og inn av området. At området er en utkant er brukt som fortrinn når det gjelder profilering og satsing på turisme og tilrettelagte aktiviteter. Profilen er naturnær og med sterk vekt på kulturarv.

Det virker som det er generelt stort fokus på forholdet mellom lokalsamfunn, naturverdier og utviklingsmuligheter innen denne parken. (People do not want to be folklorized).

Man har levd her i flere tusen år og formet og forvaltet naturen. Blant annet er jakt tillatt også innenfor reservater i parken, noe som er helt uvanlig. Dette er nedfelt i forvaltningsplanen for området. Jaktplan er utarbeidet av det lokale jaktlaget.

Rett til jakt og fiske er forbeholdt lokalbefolkningen.

Queyras er et av de viktigste områdene i Frankrike for langrenn og fjellskigåing.

Det er et stort innslag av trebygninger, mange av dem i laftetømmer, datert tilbake til 1600-tallet. Det gjøres en stor innsats på restaurering og tilpasse ny bruk til gamle bygninger i området. Det kan virke som det er strenge krav til utforming og bruk av materialer ved oppføring av nye bygninger.

Det satses på ved som oppvarmingskilde i parkområdet.

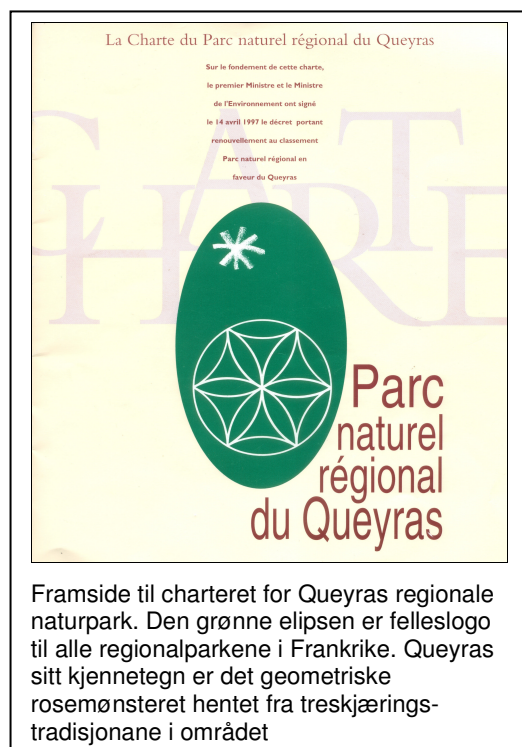
Styret for parken består av 24 personer, 18 av dem er lokale. Presidenten (valgt person) for parken er styreleder. For tiden er en av ordførerne styreleder og President. (I nasjonalparkene er Direktøren styreleder).

Charteret et viktig dokument og fastsetter prinsipper for forvaltningen av området, tematiske satsingsområder og knytter også i en viss grad konkrete tiltak til areal.

Charteret gjelder for 10 år om gangen. 12 representanter fra hver kommune bestemmer om avtalen skal fornyes. Vedtaket fattes blant annet på bakgrunn av en folkeavstemming (referendum) blant innbyggerne i kommunene i parken.

Den regionale parken og de som er ansatt der utgjør en vesentlig drivkraft i et så lite lokalsamfunn.

Parken tar seg også av en del viktige fellesfunksjoner for lokalbefolkningen. Blant annet er parken ansvarlig for bibliotekjenestene

Framsida til charteret for Queyras regionale naturpark. Den grønne elipsen er felleslogo til alle regionalparkene i Frankrike. Queyras sitt kjennetegn er det geometriske rosemønsteret hentet fra treskjærings-tradisjonane i området

Fra Queyras regionale naturpark. Saint-Veran skal være Europas høyestliggende landsby (2040moh)

Ett av tre administrasjonssentra i Queyras ligger i landsbyen Arvieux. Her er også bibliotek og mediasenter. Bygningen er ny, men bygd i tradisjonell stil

I Queyras har det vært stabil/positiv befolkningsutvikling. Parkssentra viktige møteplasser for lokalbefolkningen, f.eks kino, bibliotek, kurstilbud etc.
Mange prosjekt er bygd på å legge til rette for arbeidsfelleskap blant håndverkere og lokale produsenter.
Initiativ for å koordinere markedsføring og omsetning.

6. Regional naturpark "Massif des Bauges"

Møte med:

Marc Pienne (MP), beboer i parken og representant for La Thuile kommune i styret for parken.

Arbeider i Chambéry med naturvernsaker for Savoie-departementet

Maeva Bouachrine (MB), musiker og hotellvert i La Thuile le Lac

Stefane Bourdon (SB), geitebonde, driver gard med ysteri og gardsbutikk.

David Hunter (DH), beboer i La Thuile (opprinnelig skotsk)

Massif des Bauges

Maison du Parc

73630 Le Chatelard

Tél. 04 79 54 86 40 - Fax. 04 79 54 88 97

email : info@pnr-massif-bauges.fr

Site internet : www.pnr-massif-bauges.fr

Président : M. André GUERRAZ

Directeur : M. Edouard MARI

Den regionale naturparken "Massif des Bauges" ligger mellom 4 større bysentra (Chamery, Aix les-bains, Annecy og Albertville) i departementene Haut Savoie og Savoie i Region Rhône-Alpes. Parken dekker et areal på 809 km², består av 58 kommuner med et samlet folketall på 46000 personer.

Parken ble etablert i 1995. Charteret er nå under revisjon, noe som kan føre til at 12 nye kommuner kan bli inkludert i parken. Dette er kommuner som i hovedsak ligger i overgangen mot elvedalslandskapene som omkranser fjellmassivet i Bauges.

Landskapet er dominert av beite og skog. Landsbyer og kommuner er konsentrert på flere nivåer, med en ytre randsone og et indre "kjerneområde" på et høyereliggende platå. Det er stor pågang av folk som bruker området til rekreasjon i hverdag/helg.

Også denne parken er organisert med et styre med representanter fra alle kommunene, departementer og region. I tillegg er de største bysentra i nærheten også representert. Alle partier er representert i parkstyret, det er i følge MP ikke et forum for politiske konflikter. SB påpeker imidlertid at det nok forekommer politiske, takstiske vurderinger i de ulike arbeidsgruppene. Dette er organ hvor viktige strategiske satsinger utarbeides i praksis, selv om det er styret som til sist skal vedta satsinger og nye prosjekt.

Utviklingsprosjekt og andre aktiviteter i parken følger en lang vei fra ide til realisering. Hvert formelt ledd i organisasjonsstrukturen er involvert. Prosedyrene tar sikte på å mobilisere lokalbefolkningen og sikre demokratiske avgjørelser;

- **Arbeidsgrupper (commissions thematiques)**

Det er etablert 8 arbeidsgrupper som er inndelt tematisk; Landbruk, landskaps-/arealplanlegging, formidling, økonomisk utvikling/sysselsetting, skogbruk, naturarv, kulturarv, turisme.

Disse gruppene er åpne og tilgjengelige for alle interesserte. I begynnelsen var det stort oppmøte (ca 50), etter hvert er antallet begrenset til folk som ser at de har mulighet til å få gjennomslag for de ideene de står for (ca 12). I noen tilfeller har arbeidsgruppene blitt brukt politisk for å oppnå gjennomslag for ideer som gir politisk uttelling ved kommunevalg etc. (SB). De som møtte bare for å fremme egne, private saker har etter hvert trukket seg ut (MP)

Arbeidsgruppene fremmer forslag til prosjekter og tiltak i parken. Vedtatte satsinger følges også opp av disse gruppene.

- **Administrasjon / teknisk stab (equipe technique)**
Forslag fra arbeidsgruppene sendes til den tekniske staben som utreder forslagene (planer for gjennomføring, finansiering, kvalitetssikring etc) og videreformidler dem til administrasjonsutvalget for parken.
- **Administrasjonsutvalg (bureau de parc)**
Administrasjonsutvalget består av leder og 3 nestledere, samt 13 medlemmer som alle velges av Hovedstyret for parken. Behandler forslagene og sender dem ut til høring.
- **Høringsinstanser på ulike nivå**
De bearbejdede framleggene til tiltak sendes på høring til region, departement og kommuner. (Eventuelle kommentarer/innsigelser følger saken videre/ fører til omarbeiding)
- **Hovedstyret for Parken (Comité syndicale)**
Styret der alle 58 kommunene er representert vedtar tiltak og satsingsprosjekt
Styret samles 4 ganger i året og er det viktigste bindeleddet mellom parken og befolkningen.

Satsingsprosjekt:

- ”*Tome des Bauges*” osten. Etablering av produksjon og salg direkte fra gård.
- Gîtes Nature – utleie av overnattingssteder
- Restaurering av eldre murbygninger. Teknikk, fargevalg etc.

Det arbeides blant annet med en del landskapspleietiltak, skjøtsel av kulturmark i gjengroing. 6 kommuner på Chambéry-siden har gått sammen om felles forvaltningsplan. Tiltakene utføres av bønder og betales av det offentlige, vesentlig Regionen. Det har vært fokus på tørrenger med en del rike orkidé-samfunn. Det har også vært gjort forsøk på å mobilisere folk til å ta del i skjøtesel på dugnadsbasis, men dette er vanskelig.

Det er vekslende oppfatninger i hvilken grad parken bidrar til å støtte lokale utviklingstiltak. MB fortalte om sitt arbeid for å få aksept for støtte til å bygge opp kulturelle møtesteder i området. Fikk støtte til behovsanalyse, men ikke mulighet til støtte til etableringen av konsert- og serveringssted i La Thuile. Årsaken ble oppfattet å være at tiltaket ikke hadde tilstrekkelig lokal forankring.

SB har dårlige erfaring med å oppnå støtte til sin egen produktutvikling, markedsføring og salg av geitosttypen ”*Tome de chevre*”. I parken skal det offisielt satses på ku-osten ”*Tome des Bauges*” som er underlagt kvalitets- og merkekontroll (AOC)

Markedsføring av geitost på garden til Stephane Bourdon i La Thuile landsbyen i den regionale naturparken Massif des Bauges. Han bruker ikke parklogoen på skiltet

Fra gardsutsalet hos Stefane Bourdon.

Forøvring har Savoie og Haute Savoie unntak fra de generelle EU-reglene for lagring av ost. Her er det tillatt med lagring på trehyller.

Innen EU oppnås det generelt tilskudd til nisjeproduksjon og ikke konkurransebaserte tiltak (landskap) på 25% av kostnadsoverslag. I Parken ytes det ytterligere 25% tilskudd.

7. Oppsummering: Regionalpark, landskap og lokalsamfunn

Overføringsverdi fra franske til norske bygder

Utfordringene for bygdene i de franske alpene er i stor grad de samme som vi står overfor i mange bygder i indre og høyereliggende deler av Norge. Også her til lands har vi eksempler på forsøk med mer helhetlige og målrettede satsinger bygdeutvikling med utgangspunkt i særpregede lokale og regionale ressurser, f.eks. i Aurland og i Hjørdal. Satsingen er imidlertid ikke så helhetlig, systematisk, inkluderende og omfattende som i Alperregionen. Tilknytningen til regionalt og statlig nivå er også variabel. Det er således elementer fra det regionale parksystemet i Alpene som kan være av interesse med tanke på overføringsverdi til norske forhold. Dette gjelder spesielt et samordnende og koordinerende organ for innsatsen knyttet landskap, miljø, kultur og økonomisk utvikling. Mange av de oppgaver som ivaretas av de regionale parkene i Frankrike, er i dag spredt på mange ulike instanser i Norge, på ulike forvaltningsnivåer. En slik fragmentert forvaltning blir uoversiktlig og vanskelig å forholde seg til for innbyggerne og det blir vanskelig å fremme en helhetlig og koordinert innsats som stimulerer til lokal mobilisering, forankring og oppslutning.

Lokal ressursforståelse

I disse parkene har man etablert oversikt over natur- og kulturressurser i regionen. Det er framskaffet oversikt over økonomiske foretak, gårdsbruk og infrastruktur. Dette arbeidet er i Norge ivarettatt av kommunale og til dels regionale myndigheter (de statlige fylkesmannsavdelinger og fylkeskommunen). De europeiske regionalparkene arbeider for en landskapsutvikling som skal fremme lokalt særpreg og helhetsinntrykk. Parkadministrasjonen bidrar med faglig rådgivning, hjelp til utarbeidelse av søknader og økonomisk støtte til folk som ønsker å starte nye virksomheter. Disse funksjonene gjenfinner vi også i det eksisterende forvaltningssystemet i Norge, men mer fragmentert på sektorer og mindre preget av en koordinert helhetstenkning. Regionalparkene arbeider aktivt med etablering av lokale nettverk for ulike interessegrupper, og det arbeides også med etablering av internasjonale nettverk for samarbeid og informasjonsutveksling. Det internasjonale engasjementet går også ut på å søke midler fra EU-systemet og ulike strategiske utviklingsprogrammer. En viktig oppgave for parkene er også å markedsføre og formidle informasjon på en helhetlig og systematisk måte både internt og eksternt. Hver park har sitt unike merke (label) som settes på all informasjon og alle produkter som kommer fra parken. Når det gjelder internasjonal orientering, merkebygging samt koordinering av informasjon som formidles kan nyttige erfaringer hentes fra de regionale parkene.

Bottom-up som forvaltningsprinsipp

Et viktig trekk ved parkene er at de er etablert ut fra et "bottom up"-initiativ. Det er kommunene selv som har valgt gå sammen om etableringen av regional park. Parkene har en demokratisk styring med lokal forankring. På laveste nivå finner vi ulike kommisjoner hvor alle kan delta og fremme sine interesser, ideer og synspunkter. Resultatene av møtene i kommisjonene sammenstilles av et teknisk team som velger ut ideer og forslag for videre behandling. Disse behandles videre i et "byrå" som består av valgte representanter fra regionen. Byrådet fremmer innstillinger som diskuteres og eventuelt vedtas av parkstyret, som består av representanter fra alle kommunene i regionen.

I Norge er det behov for å utvikle ordninger som inspirerer lokalsamfunn, den enkelte kommune eller flere kommuner i samarbeid til å utvikle og etablere systemer for å ivareta og utvikle de fysiske og kulturelle kvalitetene i sitt område. De regionale parkene viser konkrete modeller som kan tas som utgangspunkt for å etablere denne type systemer i Norge, men det er behov for å tilpasse modellen i forhold til den eksisterende politiske og administrative oppbygging av norsk forvaltning.

Motivasjon og medvirkning - administrasjon av parkene og forholdet til lokalsamfunn

Store parker med mange innbyggere og kommuner har tunge organisasjonsstrukturer som gjør det komplisert å involvere lokale personer/greider og grupper.

Største park har 110 ansatte, minste 20. Mange av de franske regionalparkene dekker også store befolkningsområder, i noen tilfeller med over 200 000 innbyggere innenfor parkens grenser. Dette gjør det relevant å stille spørsmål ved i hvilken grad parkene bidrar til å mobilisere, skape engasjement og initiativ hos lokalbefolkningen.

Parkene i Frankrike er oppstått og fungerer innen en administrativ virkelighet som atskiller seg fra norske forhold. En del av funksjonene som parkadministrasjonen står for, dekkes i Norge av kommunal, fylkeskommunal og statlig, regional administrasjon. Det er interessante overføringsverdier knyttet til bottom up – karakteren av parkene. Det kan likevel stilles spørsmål om parkadministrasjonen blir en ny ”stat i staten”. Samtalen med geitebonden Stefane Bourdon var meget interessant i denne sammenheng. Selv i en park som utad framstilles som velfungerende, vil det lett bli avstand mellom et utbygd parkbyråkrati og de politisk valgte representanter på den ene siden og de praktiske næringsutøvere i parken på den andre siden. Ut fra disse forhold er det viktig å vurdere hvor mange (antall innbyggere) parken bør omfatte, størrelsen på administrasjon, oppbyggingen av kommunikasjon mellom innbyggere og parkadministrasjon og organiseringen av administrasjonen.

Det er interessant å merke seg det betydelig antall ansatte i relativt små regionalparker. Det vil være vanskelig å tenke seg at slike personressurser kan skaffes til veie i et norsk system. I Norge er også flere av parkadministrasjonens oppgaver dekket gjennom eksisterende offentlig forvaltning. En stor parkadministrasjon synes også å avle et eget byråkrati. Det kan derfor synes hensiktsmessig å bygge opp et system som henter ut de kvaliteter fra regionalparkene som kan stimulere til mobilisering og medvirkning. Dette vil både innebære oppgaver knyttet til framheving av lokale kvaliteter og helhetlige konsepter knyttet til lokalsamfunnets behov. Samtidig bør disse kvalitetene utvikles og formidles målrettet i forhold til forskjellige potensielle gjestegrupper behov. Her synes det både å være behov for faglig kompetanse på stedet som kan bidra til å analysere, løfte fram og ”selge” lokale kvaliteter, samt kompetanse knyttet til å mobilisere de enkelte lokale initiativ, skape felles møteplasser og organisere felles initiativer mot handling

Finansiering av tiltak – støtte til produksjon av kollektive goder?

Gjennom partnerskapsavtaler gis parkene økonomisk støtte fra både staten, regionene og kommunene. Det er altså ikke bare landbruksforvaltningen som har ansvar for økonomisk støtte til landskaps- og næringsutvikling i disse områdene. Bevaring og utvikling av landskap og miljøoppgaver en viktig oppgave, og støtte til dette arbeidet kan oppfattes som en støtte til produksjon av kollektive goder. De kollektive godene danner en ramme og et grunnlag for utvikling av nye næringer som igjen støtter opp om de om de kollektive verdiene. På den

måten klare man å få til en utvikling som baserer seg på spesielle kvaliteter og ressurser i regionen som bevarer og videreutvikler disse kvalitetene. Gjennom en slik prosess skapes et regionalt særpreg og en regional identitet som forsterkes gjennom intern og ekstern kommunikasjon.

Det bør også understrekes at WTO-forhandlingene og den foreslåtte avtale med sine begrensninger til direkte næringsstøtte i høy grad åpner for å finansiere tiltak som er knyttet til produksjon av kollektive goder.

Prosjektretta aktiviteter i parkene er i stor grad finansiert gjennom EU-systemet (Leader + og Interreg III) og andre internasjonale støtteordninger.

Ved å rette norske initiativ mot internasjonale målgrupper kan det åpnes for finansiering av prosjekter knyttet til internasjonale støtteordninger

Parkbegrepet

Den regionale parkmodellen vil også være av interesse for norske forhold, men selve parkbegrepet kan være problematisk ved at det oppfattes på linje med ”nasjonalpark” – områder styrt av staten med strenge restriksjoner på bruk som legger restriksjoner og hindringer i veien for lokalt selvstyre og lokal utvikling. Alternativt kan det kanskje være hensiktsmessig å snakke om *Kulturregioner* eller *Kulturområder*, f.eks. Aurland kulturregion eller Aurland kulturområde. Region kan være et oppbrukt begrep som i Norge forbindes med abstrakte større områder og således i mindre grad inspirerer til identitetsbygging. Et kulturområde er en betegnelse som gir signaler om noe levende, noe som er annerledes og som kan bidra til vekke interesse. Et naturlig spørsmål vil være: Hva er det som spesielt med dette området, og hva er det som særpreger området i forhold til andre regioner? På den annen side kan det være en styrke i markedsføring å bruke et internasjonalt innarbeidd begrep som ”regional natur(- og kultur)park” er.

Uansett, dersom man velger å etablere ”et kulturområde” eller en ”regional natur- og kulturpark” er det viktig at området har noe som er spesielt og gjør at det skiller seg ut. Det vil også være viktig å fokusere på kvalitet og særpreg både når det gjelder landskap og produkter. Det er videre viktig at man klarer å skape et image som er ekte, og som de som bor og lever i området identifiserer seg med. Det er viktig at området ikke framstår som et museum, men at man fokuserer på utviklingsmuligheter knyttet lokale og regionale ressurser og fortrinn.

Inkluderende holdning til ”kulturell verdiskaping”

Det er viktig å drøfte formålet ved ”parken” og parkvirksomhetene. Dersom det blir et for snevert naturfokus, vil øvrige kulturelle aktiviteter lett holdes utenfor. Et åpent charter i forhold til bredden av kulturell aktivitet vil kunne være inkluderende og fenge variasjonen blant innbyggerne – selv om et felles verdigrunnlag, en felles visjon, er nødvendig.

Tilknytning til alperegionens parker vil både kunne åpne for finansiering (EU) og rette blikket utover de norske forhold. Dette kan også være viktig for å møte interessen til ungdommer i det aktuelle området. Det vil i tillegg kunne åpne for interesse og tilstrømning til parken og parkens aktiviteter fra utlandet, noe som etter alt å dømme vil være svært vesentlig for å skape levedyktighet i et kulturområde. I Aurland ser vi kimen til nye virksomhetsområder i forhold til oppbygging av interessebasert, ferdighetsutviklende dugnad (eks. Aurlandsdalen). I og

med at de fleste er fremmedgjort overfor de konkrete handlinger som har formet det fysiske menneskeskapt landskapet utenom tettstedene, synes det å ligge et potensial for både nærings- og identitetsutvikling i denne sammenheng. Behovet for å gjenerobre tradisjonelle ferdigheter og å forbinde seg med tradisjonelt håndverk og naturbruk er sterkt voksende, ikke fordi det er nødvendig for å få mat i munnen, men for å skape mening i sitt eget liv ved å forbinde seg med natur og naturlige livsprosesser på konkrete steder.

For å utvikle denne type virksomhet er det ikke bare nødvendig med private entreprenører, men også med sosiale entreprenører som både kan skape møteplasser for å stimulere til vedlikehold og videreutvikling av lokale praksiser og i tillegg legge til rette for opplegg som kan inkludere gjestegrupper i meningsbærende aktiviteter lokalt. De sosiale entreprenører vil også kunne ha en vesentlig rolle som bindeledd mellom forskjellige enkeltinitiativer for å løfte disse fram til en felles større satsing. Det er i denne sammenheng av overordnet betydning at sosiale entreprenører har et inkluderende mandat, både for å åpne for initiativ fra ulike kulturaktiviteter og for å åpne for et mangfold innen det enkelte aktivitetsområde. De sosiale entreprenører trenger ressurser, både lønnsmessig, driftsmessig og organisatorisk, for å kunne virke aktivt og effektivt i en regional park / kulturområde.

8. Forskningsrelaterte spørsmål

- Hva slags økonomisk støtte får de regionale parkene fra statlig, regionalt og lokalt nivå? (Bidragsyttere og økonomisk omfang – kriterier)
- I hvilken grad kan støtten til regionale parker i Frankrike oppfattes som støtte til produksjon av kollektive goder?
- Hva slags oppgavefordeling er det mellom kommunene og de regionale parkene?
- Hvordan kan modellen for regionale parker i Frankrike tilpasses norske kommuner? (Felles administrasjon – omfang, oppgaver og ansvar, organisasjonsløsninger, interkommunale samarbeidsmodeller, metoder for lokal forankring og medvirkning, finansiering, forholdet til eksisterende forvaltning på lokalt, regionalt og statlig nivå, forholdet til kommunale planprosesser)

9. Kommentarer med relevans til pilotprosjekt Aurland.

- Satse på et område som ikke er for stort, med for mange administrative enheter.
- Vurdere hvordan parkbegrepet skal brukes. Park kan gi assosiasjoner til noe som er satt til side for særlige formål (vern, rekreasjon). Samtidig er det viktig å knytte seg til en internasjonalt anerkjent terminologi.
- Organiseringen må ha mest mulig flat struktur, administrative og utviklingsretta funksjoner bør i størst mulig grad være knyttet til eksisterende organer.
- Knytte utviklingsarbeidet for regional park til prosessen med revisjon av kommuneplanen
- Charteret for Queyras kan på mange måter fungere som et kommuneplandokument. Et tilsvarende dokument for Aurland bør ha overføringsverdi til kommuneplanen.

- Samarbeid internasjonalt både i plan- og mobiliseringsfasen og seinere gjennom å etablere "vennеспарker" og delta i internasjonale samarbeidsrelasjoner